

Asia: VN/27997/2023

Lausuntopyyntö Kansallisesta ruokastrategiasta 2040

Luku 3.1: Reiluus ja kannattavuus

Yleisiä huomioita ja havaintoja strategialuonnoksen lukuun 3.1: Kannattavuus ja reiluus

Ehdotamme, että arvoketjujen monipuolistaminen nostetaan strategiseen päämäärään omaksi lauseekseen: ”Ruuan tuotannon ja kulutuksen arvoketjut ovat monipuolistuneet, ja uudet arvoketjut tuottavat kansantalouteen merkittävää arvonlisää” Strategisen päämäärän uudelleen muotoilu olisi silloin seuraavanlainen:

”Vuonna 2040 Suomen ruokajärjestelmä on kannattava ja reilu. Se luo arvoa koko ruokaketjulle alkutuotannosta kuluttajaan. Suomalaisen ruuan arvostus ja yritysten kansainvälistyminen ovat vahvistaneet ruoka-alan elinvoimaisuutta ja tuottavat lisäarvoa kaikille sen osa-puolille. Ruuan tuotannon ja kulutuksen arvoketjut ovat monipuolistuneet, ja uudet arvoketjut tuottavat kansantalouteen merkittävää arvonlisää. Arvoketjun oikeudenmukainen tulonjako ja reilut työolot tukevat yrittäjien ja työntekijöiden hyvinvointia. Tuotantoeläinten hyvinvointi ja eläintautiriskien hallinta ovat parantuneet. ”

Strateginen tavoite 1: Arvonlisä jakautuu aiempaa tasaisemmin ruokaketjussa

Huomioita ja havaintoja

On huomioitava, että ”ruokasektorin kokonaistuotannon arvon kasvaessa arvonlisä jakautuu tasaisemmin ruokaketjussa”, ei toteudu automaattisesti ilman toimia. Toimeenpano-ohjelmassa on tärkeää tunnistaa toimia, tämän tavoitteen edistämiseksi. Arvoketjujen päämäärätietoinen monipuolistaminen olisi yksi tapa jakaa arvonlisää uudelleen. Onkin tärkeää, että strategiseen tavoitteeseen on kirjattu: ”Perinteisten arvoketjujen rinnalle nousee uusia, monipuolisia arvoketjuja, joiden tuotanto täydentää nykyistä arvoketjua.” Ehdotamme kuitenkin, että tämä tavoite nostetaan omaksi tavoitteekseen strategisen päämäärän ”kannattavuus ja reiluus” alla.

Uusien arvoketjujen vahvistaminen vaatii päämäärätietoista uudistamista, investointeja, julkisen ja yksityisen rahoituksen yhdistäviä uusia katalysoivia rahoitusmalleja ja riskirahoitusta. Kasviproteiiniarvoketjujen osalta Suomessa on tehty paljon kehitystyötä viime vuosina. Olisi tärkeää, että näiden uusien kestävien arvoketjujen pitkäjänteinen kehittämistyö saisi oman strategisen tavoitteen ja tunnustusta myös valtionhallinnon puolelta. Kasviproteiiniarvoketjujen vahvistamiseksi vaadittuja toimia on eritelty esim. alla olevassa raportissa.

Rekola, A., Albrecht, E., Ervasti, S., Heikkinen, M., Kaljonen, M., Luostarinen, S., Lång, K., Pelkonen, J., Rasi, S., Savolainen, H., Tynkkynen, M., Valve, H., 2024. Kestävyyssiirtymän politiikka- ohjaus maataloussektorin haastavilla aloilla Ilmastoratkaisujen vauhdittaja (ACE) -hankkeen raportti. Suomen ympäristökeskus, Helsinki. <https://helda.helsinki.fi/items/299a4a70-313b-451c-a71c-a1989a77eb11>

Strateginen tavoite 2: Ruokavienti ja kansainvälinen kilpailukyky kasvaa

Huomioita ja havaintoja

-

Strateginen tavoite 3: Ruoka-ala on houkutteleva ja reilu

Huomioita ja havaintoja

Tämä on erityisen tärkeä tavoite ruoka-alan uusiutumisen kannalta. Reilut työolot ja riittävän toimeentulon takaaminen ovat ehto toimialan tulevaisuudelle. Ehdotamme seuraavia tarkennuksia tätä koskevaan lauseeseen: ”Työhyvinvointia, työelämän laatua ja tuottavuutta kehitetään aktiivisesti toimialan sisällä”. Alan koulutuksen uudistaminen on ensiarvoisen tärkeää veto- ja pitovoiman vahvistamiseksi.

Strateginen tavoite 4: Tuotantoeläinten hyvinvointi lisääntyy ja lisää väliotsikko

Huomioita ja havaintoja

On hienoa, että tuotantoeläinten hyvinvointi on nostettu omaksi tavoitteekseen. Ehdotamme seuraavia tarkennuksia tähän tavoitteeseen:

"Tuotantoeläinten hyvinvointi tunnustetaan osaksi kestävästä ja oikeudenmukaista ruokajärjestelmää. Päätöksenteossa otetaan huomioon eläinten lajityypilliset tarpeet, kuten mahdollisuus sosiaalisen käyttäytymiseen ja riittävät tilat liikkumiseen. Ruokajärjestelmän muutokset, esimerkiksi tilankoon kasvu, eivät heikennä eläinten hyvinvointia, lisää niiden välineellistä kohtelua tai eläintautiriskejä. Eläimiin kohdistuvien vaikutusten tarkastelu on osa ruoka- ja maatalouspolitiikkaa. Ruoka-alan toimijoiden vastuu ja osaaminen tuotantoeläinten hyvinvoinnista ja eläinten hoidon parhaista käytännöistä on kasvanut."

Strateginen tavoite 5: Reilu datatalous luo arvoa ruokajärjestelmään

Huomioita ja havaintoja

Tavoitteeseen on lisättävä vahvempi kirjaus siitä, että toimialalla otetaan käyttöön yhteisesti sovitut säännöt elintarvikkeiden ympäristövaikutusten laskennasta ja informoinnista kuluttajille. Ruuan tuotannon ja kulutuksen sekä elintarvikkeiden ympäristövaikutuksia koskeva tieto on avointa ja eri toimijoiden saatavilla. Älymaatalouden, kuten lohkokohtaisten satojen mittaaminen ja tuotetun datan hyödyntäminen tutkimuksessa sekä lohkokohtaisten tietojen ja lohkokirjanpidon reilusti toteutettu hyödyntäminen toisi lisäarvoa sekä viljelijöille, elintarvike- ja juomateollisuudelle että tutkimukselle.

Luku 3.2: Huoltovarmuus

Yleisiä huomioita ja havaintoja strategialuonnoksen lukuun 3.2: Huoltovarmuus

Ehdotamme seuraavia muokkauksia ja tarkennuksia strategiseen päämäärään:

"Vuonna 2040 Suomen ruokajärjestelmä on huoltovarma, iskunkestävä ja sopeutuu ilmastonmuutokseen samalla sitä hilliten. Tuotannon, jalostuksen ja jakeluketjujen riskienhallinta on vahvistunut. Maatalouden kriittisten tuotantopanosten ja kasviproteiinien omavaraisuusaste on noussut. Ruokajärjestelmän muutos on turvannut kotimaisen alkutuotannon jatkuvuuden, jota hajautettu ja alueellisesti tasapainoinen tuotantorakenne tukee. Huoltovarmuutta on vahvistettu uusien arvoketjujen, teknologioiden ja monipuolistuneen ruuantuotannon avulla."

Strateginen tavoite 1: Riskienhallinta vahvistuu ruokajärjestelmässä

Huomioita ja havaintoja

-

Strateginen tavoite 2: Ruuantuotannon jatkuvuus turvataan

Huomioita ja havaintoja

Ruuantuotannon hajauttaminen ja monipuolistaminen, myös uusien teknologioiden ja arvoketjujen avulla, on tärkeää huoltovarmuuden parantamiseksi. Ruuantuotanto on keskittynyt viime vuosikymmenten aikana merkittävästi Suomessa, mikä on johtanut eläin- ja kasvitilojen alueelliseen eriytymiseen. Tämä on ongelmallista sekä huoltovarmuuden että ympäristökuormituksen kannalta. Maataloustukien rakennetta ja keinovalikoimaa on tarkasteltava kriittisesti tämän kehityksen purkamiseksi ja alueellisesti tasapainoisemman tuotantorakenteen kehittämiseksi Suomessa. Eläin- ja kasvitilojen eriytyminen heikentää tällä hetkellä esim. ravinteiden kierrätystä, lisäten vesistökuormitusta. Ehdotamme lisättäväksi tavoitteeseen lauseen: "Julkinen sääntely ja tuet tukevat kestävä ja tasapainoista alueellista kehitystä".

Strateginen tavoite 3: Tuotantopanosten omavaraisuusaste nousee

Huomioita ja havaintoja

Tuotantopanosten omavaraisuusasteen nosto on tärkeä tavoite, joka auttaa parhaimmillaan myös parantamaan tuotannon kestävyttä. Ehdotamme strategiseen tavoitteeseen seuraavia tarkennuksia:

"Alkutuotannon ja valmistavan teollisuuden riippuvuus ulkomaisista tuotantopanoksista vähenee, ja omavaraisuus on kasvanut kriittisten raaka-aineiden osalta etenkin lannoiteteollisuudessa (typpi) ja rehuteollisuudessa sekä alkutuotannossa (mm. siemenet). Yritysten oma ja hajautettu energiantuotantokapasiteetti on kasvanut, kiertotalouden ratkaisut edistävät raaka-aineiden kestäväää käyttöä, kotimainen siementuotanto ja varastointi sekä kasviproteiiniomavaraisuus on kasvanut. Lannoitteiden ja rehukomponenttien sekä kemiallisten kasvinsuojeluaineiden kotimaisuusaste on noussut. Riippuvuus fossiilisista polttoaineista on vähentynyt minimiin ja ravinteiden kierrätys on lisääntynyt merkittävästi. Työvoiman saatavuus asiantuntijatyöstä koneiden korjajaiiin on turvattu, jotta ruokajärjestelmä kykenee toimimaan häiriötilanteissakin omavaraisesti, joustavasti ja ennakkoiden."

Luku 3.3: Luonnon kantokyky

Yleisiä huomioita ja havaintoja strategialuonnoksen lukuun 3.3. luonnon kantokyky

On tärkeää, että luonnon kantokyky on nostettu omaksi tavoitteekseen strategiaan. Strateginen päämäärä on kirjattu kunnianhimoisesti. Tavoitteille on tärkeää asettaa tarkemmat numeeriset tavoitteet, jotta strategisen päämäärän toteutumista voidaan seurata ja todentaa. Maataloussektorin ilmastopäästöille asetettiin edellisen hallituksen aikana 29% vähentämistavoite. Tämän suuntainen tavoite olisi tärkeää nytkin, jotta maankäyttösektorin toimenpiteitä saadaan toteutukseen. Suomalainen ruuan tuotanto ja kulutus aiheuttaa myös globaaleja ympäristövaikutuksia. Ehdotamme, että globaalien ympäris-tövaikutusten vähentämiselle asetetaan oma alatavoite numero 4. Tämä olisi tärkeää kaupan ja elintarviketeollisuuden vastuullisuustyön kirittämisen ja arvoketjujen kestävyiden kannalta.

Ehdotamme seuraavia tarkennuksia ja uudelleen muotoiluja luonnon kantokykyä koskevaan strategiseen päämäärään:

"Vuonna 2040 Suomen ruokajärjestelmä ylläpitää ja vahvistaa luonnon kantokykyä. Ruokajärjestelmän keskeiset toimijat – alkutuottajista ja tuotantopanosten valmistajista elintarviketeollisuuteen, ravintoloihin, ruokapalveluihin ja kauppaan - toimivat yhteistyössä ympäristövaikutusten pienentämiseksi. Suomalainen ruokajärjestelmä käyttää luonnonvaroja resurssiviisaasti, sen kasvihuonekaasupäästöt ovat vähentyneet merkittävästi ja luonnon monimuotoisuus on lisääntynyt maatalous- ja luonnonympäristöissä. Vesistöjen ravinnekuormitus on vähentynyt vesistöjen kannalta kestäväälle tasolle, vesitalous on kestäväää muuttuvissa ilmasto-olosuhteissa. Ruuantuotannon kannalta haitalliset vieraslajit ovat hallinnassa. Ruuan tuotannon ja kulutuksen globaaleja ympäristövaikutuksia hillitään arvoverkkojen kautta."

Strateginen tavoite 1: Ruokaketjun ilmastovaikutukset vähentyvät

Huomioita ja havaintoja

Maatalous- ja maankäyttösektorin päästöjen vähentäminen ovat avainasemassa, jotta toimiala voi kantaa vastuunsa Suomen hiilineutraaliustavoitteen saavuttamisessa. Ehdotamme seuraavia uudelleen muotoiluja ja tarkennuksia tähän tavoitteeseen:

"Maatalous- ja maankäyttösektorin hiilidioksidipäästöt ovat vähentyneet vuoteen 2040 mennessä vähintään kolmanneksen. Myös kaupan ja elintarviketeollisuuden epäsuorat hiilidioksidipäästöt ovat vähentyneet merkittävästi, mikä tarkoittaa, että kulutetut elintarvikkeet ovat vuonna 2040 merkittävästi vähäpäästöisempiä. Turvepeltojen päästöt ovat vähentyneet toimenpiteillä, jotka on toteutettu oikeudenmukaisesti yhdessä alueellisten toimijoiden kanssa. Julkinen ja yksityinen sektori ovat yhdessä sitoutuneet toteuttamaan päästöjä vähentäviä toimia ja tukemaan viljelijöitä niiden toimeenpanossa."

Strateginen tavoite 2: Luonnon monimuotoisuus lisääntyy ja luonnontila paranee

Huomioita ja havaintoja

Tavoitteen saavuttamiseksi on kriittisen tärkeää edistää vaikuttavimpia toimenpiteitä. Näitä ovat perinnebiotooppien, pitkäaikaisten kesantojen, monimuotoisuuspeltojen ja -kaistojen sekä monimuotoisten maisemapiirteiden kuten pientareiden lisääminen ja laadun parantaminen (Rytteri ym. 2024). Näiltä alueilta monipuolinen eliöstö leviää myös viljellyille pelloille. Monimuotoisuutta tukevat tuotantotavat ovat myös tärkeitä, mutta ne eivät korvaa viljelemättömiä ja puoliluonnontilaisia alueita, joita esiintyy erilaisia tuotantota-poja harjoittavilla tiloilla.

Peltojen eliöstön monimuotoisuuden lisääminen on hyvä tavoite, eikä sitä tule rajata pelkästään maaperäeliöstöön. Ruoantuotannossa olevilla pelloilla tavoitteena on yleensä tuotannon kannalta hyödyllisen tai neutraalin lajiston monimuotoisuus, joka ei aina lisäännä käsi kädessä kokonaislajimonimuotoisuuden kanssa. Monimuotoisuuden seurannassa pelloilla onkin huomioitava eliöiden toiminnallinen rooli ekosysteemissä ja kohdistettava seuranta kokonaislajimäärän sijaan tai ohella toiminnallisten eliöryhmien osuuksiin (mikrobeissa esim. hajottajat, typensitojat, mykorritsasienet).

Strategisen tavoitteen kuvaus tulee aloittaa päätavoitteesta eli luonnon monimuotoisuuden lisäämisestä. Luontovaikutusten todentaminen on tärkeydestään huolimatta toissijainen tavoite, ja paljon tutkittua tietoa luontovaikutuksista on jo olemassa. Luontovaikutusten todentamisessa on huomioitava sekä positiiviset että negatiiviset vaikutukset.

Ehdotamme tavoitteen muokkausta seuraavasti:

"Maatalousympäristöjen luonnon monimuotoisuus lisääntyy monimuotoisuutta tukevien tuotantotapojen kuten luomutuotannon, uudistavan viljelyn, laidunnuksen ja luonnonhoidon ansiosta. Luonnon monimuotoisuuden kannalta tärkeimpien alueiden kuten perinnebiotooppien, luonnonlaidunten, pitkäaikaisten kesantojen ja pientareiden pinta-alat ovat lisääntyneet ja laatu on parantunut. Peltojen maanalainen ja maanpäällinen eliöstö on monipuolistunut nykyisestä, ja tärkeimpien toiminnallisten eliöryhmien runsautta ja monimuotoisuutta seurataan aktiivisesti peltotasolla. Kasvinsuojelussa panostetaan ennaltaehkäisyyn, jotta kemiallisten kasvinsuojeluaineiden käyttö vähenee. Suomeen ei tuoda tuotteita ja raaka-aineita, jotka lisäävät luontokatoa. Ruokajärjestelmä tekee laajasti yhteistyötä luontovaikutusten todentamiseksi sekä indikaattorien löytämiseksi."

Rytteri, S., Ekroos, J., Herzon, I., Kuussaari, M. ja Lehikoinen, A. 2024. Maatalousluonnon monimuotoisuutta edistävät ja heikentävät tekijät Suomessa. Suomen Luontopaneelin julkaissu 2B/2024

Strateginen tavoite 3: Ravinnepäästöt vähentyvät ja peltojen vesitalous paranee

Huomioita ja havaintoja

Maatalouden hajakuormitusta on onnistuttu vähentämään ruokaketjun toimijoiden yhteisin aktiivisin toimin, ja tulokset näkyvät vesien tilassa. Tavoitteen saavuttaminen vaatii myös rakenteellisia uudistuksia (ks. huoltovarmuus, tavoite 2). Tavoite on tärkeä myös ilmastonmuutokseen sopeutumisen kannalta, sillä sadannan ja lämpötilan kasvu lisäävät ravinteiden huuhtoutumisherkkyttä. Ehdotamme seuraavia tarkennuksia ja uudelleen muotoiluja tavoitteeseen:

"Ravinnepäästöt vesistöihin vähenevät ravinteiden pysyessä paremmin kierrossa ja käytettäessä ravinteita lannoitustarpeen mukaan. Peltojen hyvä vesitalous tukee ravinteiden pidättymistä ja peltojen tuotantokykyä. Lantaravinteiden todelliseen lannoitustarpeeseen perustuva kierrätys vähentää fosforin alueellista kertymistä ja synteettisten lannoitteiden käyttöä. Kuivuuden ja tulvien aiheuttamiin riskeihin varaudutaan huolehtimalla peltojen peruskuivatuksesta ja luontopohjaisilla valuma-aluekohtaisilla ratkaisuilla."

Luku 3.4: Ruokakulttuuri ja hyvinvointi

Yleisiä huomioita ja havaintoja strategialuonnoksen lukuun 3.4. Ruokakulttuuri ja hyvinvointi

Ehdotamme seuraavia muokkauksia strategiseen päämäärään:

"Vuonna 2040 Suomessa on rikas ja elinvoimainen ruokakulttuuri, joka edistää terveyttä ja hyvinvointia. Kotimaisten raaka-aineiden ja ruokien käyttö on lisääntynyt kotitalouksissa, ravinto-

loissa ja julkisissa ruokapalveluissa. Ruoka on arvostettu osa suomalaista kulttuuria, ja yhteisöllisyys ruuan ympärillä on vahvistunut. Terveellinen ruoka on saatavilla kaikille väestöryhmille, ja sen kulutus on kasvanut merkittävästi. Nämä kehityskulut ovat lisänneet väestön kokonaisvaltaista hyvinvointia ja laskeneet kansantalouden kuluja."

Ehdotamme myös, että strateginen tavoite 3 ja 4 muotoillaan osin uudelleen. Näemme tärkeänä, että julkisille ruokapalveluille luodaan oma tavoite: "julkiset ruokapalvelut kukoistavat ja lapset ja nuoret arvostavat niitä". Ks. perustelut alla.

Strateginen tavoite 1: Kotimaisten elintarvikkeiden käyttö lisääntyy ja ymmärrys ruokajärjestelmästä vahvistuu

Huomioita ja havaintoja

Ehdotamme seuraavia tarkennuksia tavoitteeseen:

"Kuluttaja valitsee kotimaista ja paikallista ruokaa. Tieto ruuan alkuperästä ja tuotantotavoista on lisääntynyt ja on luotettavasti kuluttajan saatavilla. Lasten ja nuorten ymmärrys kestävästä ruokajärjestelmästä ja terveyttä tukevista ruokailutottumuksista on parantunut. Ruokakasvatuksen ja opetuksen laatu ja määrä on lisääntynyt päiväkodista yliopis-toon. Paikallisten ja kotimaisten tuotteiden käyttö on lisääntynyt ja monipuolistunut kotitalouksissa, ruokapalveluissa ja ravintoloissa."

Strateginen tavoite 2: Mahdollisuus terveelliseen ruokaan lisääntyy

Huomioita ja havaintoj

Ehdotamme että otsikko muotoillaan uudelleen seuraavasti: Terveellisen ruuan saavutettavuus ja kulutus lisääntyy." Näin strategisen tavoitteen alla voidaan käsitellä laajemmin terveellisen ruokavalion eteen tehtäviä toimia kaupasta ennaltaehkäisevään terveydenhuoltoon ja julkiseen sektoriin.

Tämän pohjalta ehdotamme myös seuraavia muutoksia tavoitteen muotoiluun:

"Ruokaympäristö tukee terveellisen ruuan saavutettavuutta ja yksilön hyvinvointia. Terveellinen ruoka on saatavilla kaikille väestöryhmille, ja sen kulutus on kasvanut merkittävästi. Kauppa ja elintarviketeollisuus ovat parantaneet terveellisen ruuan saavutettavuutta tuotekehityksen, sijoittelun, hinnoittelun ja markkinoinnin avulla. Suomalaiset syövät yhä useammin

ravitsemussuositusten mukaisesti ja kasvipohjaisen ruuan osuus ruokavalioissa on lisääntynyt. Suolan, sokerin ja kovan rasvan kulutus on vähentynyt, ja kuidun osuus kasvanut. Ravitsemusterveys ja kestävyys huomioidaan aiempaa vahvemmin osana kuntien, hyvinvointialueiden, järjestöjen ja yksityisen sektorin työtä. Ruokavalio huomioidaan myös kriittisenä osana ennaltaehkäisevää terveydenhuoltoa. Meillä on ajantasaista tutkittua tietoa suomalaisten ruokavalion vaikutuksista kansanterveyteen, -talouteen ja ympäristöön, myös lasten ja nuorten osalta. "

Sanastoon voi lisätä ruokaympäristön määritelmän, joka on ravitsemussuosituksissa määritelty seuraavanlaisesti: Fyysiset, taloudelliset, poliittiset ja sosiokulttuuriset ympäristöt, mahdollisuudet ja olosuhteet, jotka vaikuttavat ihmisten ruoanvalintaan ja ravitsemustilaan (VRN & THL 2024, s. 10).

Valtion ravitsemusneuvottelukunta ja Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2024). KESTÄVÄÄ TERVEYTTÄ RUOASTA – kansalliset ravitsemussuositukset 2024.

Strateginen tavoite 3: Ruoka on osa rikasta ja elävää ruokakulttuuria

Huomioita ja havaintoja

Ehdotamme että yhdessä syömistä koskevat tavoitteet siirretään osaksi ruokakulttuuria koskevaa tavoitetta. Ehdotamme seuraavia muokkauksia tavoitteeseen:

"Maukas ja elämyksellinen kotimainen ruoka kasvattaa arvostustaan. Ymmärrys ruokakulttuurin merkityksellisyydestä vahvistuu, ja kansainvälistyminen rikastuttaa arjen makuja ja ruoka-perinteitä. Kotimaisia raaka-aineita ja uusia ruokainnovaatioita hyödynnetään tuotekehityksessä ja resepteissä. Ravintolakulttuuri vahvistuu ja ruokamatkailu Suomessa kasvaa. Yhdessä syömisestä kulttuuri ja ruokailo vahvistuvat, ja ruoka toimii yhä vahvemmin yhteisöllisyyden, suvaitsevaisuuden ja hyvinvoinnin rakentajana. Ruokaan liittyvät tapahtumat ja yhteisölliset hetket yleistyvät tuoden yhteen ihmisiä eri elämäntilan-teista ja taustoista."

Strateginen tavoite 4: Yhteisöllisyys ruuan ympärillä kasvaa ja vahvistaa hyvinvointia

Huomioita ja havaintoja

Ehdotamme että tavoite 4 muotoillaan uudelleen koskettamaan julkisia ruokapalveluita. Vahvat julkiset ruokapalvelut ovat keskeinen osa suomalaista ruokakulttuuria kuten myös strategi-assa todetaan. Ne ansaitsevat oman tavoitteensa ja kehittämisohjelman osana toimeenpano-ohjelmaa. Kouluruokailuun osallistuminen on vähentynyt huolestuttavasti erityisesti kaupungeissa. Julkisia ruokapalveluita on kehitettävä pitkäjänteisesti ja päämäärätietoisesti, asiakkaita osallistaen, jotta arvostus saadaan nousuun. Ehdotamme uuden strategisen tavoitteen otsikoksi: "julkiset ruokapalvelut kukoistavat ja lapset ja nuoret arvostavat niitä".

Tavoitteeksi ehdotamme seuraavaa muotoilua:

"Oppilaiden osallistuminen kouluruokailuun on kääntynyt kasvuun. Kunnat ovat investoineet laadukkaaseen kouluruokailun kehittämiseen yhdessä koulujen kanssa. Julkiset ruokapalvelut noudattavat ravitsemussuosituksia ja kehittävät ruokatarjontaansa, ruokalista ja reseptiikkaa aktiivisesti asiakkaitaan kuunnellen ja hyvistä käytännöistä oppien. Koulu-laisten ruokailuaika on vähintään puoli tuntia. "

Luku 4: Kehitettävät valmiudet

Huomioita ja havaintoja lukuun 4 Kehitettävät valmiudet

-

Muuta kommentoitavaa

Muita huomioita strategiasta.

Ruokastrategian laatiminen tässä ajassa on äärimmäisen tärkeää. Olemme erityisen iloisia siitä, että maa- ja metsätalousministeriö on lähtenyt tehtävään kunnianhimoisesti ja laajasti eri toimijoita osallistaen. Olemme myös iloisia siitä, että strategia on laadittu ruokajärjestelmää kokonaisuutena tarkastellen. Ruokajärjestelmänäkökulma saattaa kuitenkin kääntyä itseään vastaan, jos selkeitä tavoitteita ei uskalleta asettaa.

Ruokajärjestelmän tehtävänä on tuottaa hyvää ravitsemusta kaikille niin, että sen ekologinen perusta ei rapaudu. Ruokajärjestelmän on myös tarjottava riittävä toimeentulo siitä leipänsä ansaitseville niin maataloudessa, elintarviketeollisuudessa kuin ravintoloissakin. Ruokastrategia nostaa hyvin esiin näitä koskevia kansallisia haasteita nykytilan kuvauksissaan. Strategiassa tulisi uskalleta asettaa myös selkeät tavoitteet näiden ongelmien ratkaisemiseksi. Tavoitteiden asetanta koskevaa kieltä on syytä tarkentaa läpi koko strategian siten, että ne kuvaavat tapahtunutta muutosta tarkemmin. Nyt tässä on epä-suhta eri kappaleiden välillä. Olemme kommentoineet osaa tavoitteista yllä ja ehdottaneet muotoiluja niiden tarkentamiseksi.

Strategiassa kerrotaan, että toimeenpanosuunnitelmassa asetetaan sen hetkiseen tietoon perustuvat vaikuttavuusmittarit ja -tavoitteet, joiden avulla edistetään strategisten päämäärien tavoitteita. Nyt näitä tavoitteita on vaikea löytää strategiasta, ne on ilmaistu ympärilyöreästi eikä niitä ole priorisoitu. Tavoitteiden asetannassa on tärkeää tukeutua ruokajärjestelmän perustehtäviin:

Mitä toimia on tehtävä, jotta oikeus hyvään ravitsemukseen toteutuu kaikille?

Mitä toimia on tehtävä, jotta ruokajärjestelmän ekologinen perusta kohenee, eikä ilmasto, luonnon monimuotoisuutta ja vesistöä kuormiteta?

Mitä toimia on tehtävä, jotta taataan riittävä toimeentulo ruokaketjun eri toimijoille?

Miten taataan huoltovarmuus vahvistaen samalla ruokajärjestelmän pitkän aikavälin resilienssiä ja kestävyyttä?

Nämä ovat perusasioita, joihin kaikkiin tarvitsemme tämän päivän keinot, innovaatiot ja ratkaisut. Peräänkuulutamme strategialta lisää rohkeutta, kunnianhimoa, ja rohkeutta asettaa toimeenpantavat ja seurattavat tavoitteet. Toimeenpano-ohjelmassa on tärkeää eritellä konkreettiset toimet ja eri toimijoiden vastuut, ml. julkinen sektori itse, tavoitteiden saavuttamiseksi. Strategia onnistuu myös sivuuttamaan tarkemmat maataloustukipolitiikalle ja sen uudistamiselle asetettavat kansalliset tavoitteet. Asiaa on sivuttu vain lyhyesti kehitettävien valmiuksien kohdalla. Strategian tulisi tarjota riittävän konkreettinen tahtotila myös maatalouspolitiikan valmistelijoille.

Lopuksi haluamme vielä ottaa kantaa strategian sloganiin ”Onnellisen ruuan maa”. Se pysäyttää lukijan, mutta ei positiivisessa mielessä. Se vie strategialta uskottavuuden. Ruoka ei voi olla onnellista, ihminen tai eläin voi olla onnellinen. Onnellinen viittaa myös elintarviketeollisuuden käyttämään markkinointikieleen. Onnellisen ruuan maa herättää epäilyksen viherpesusta. Vaihtoehtoisia muotoiluja voisi olla esim. ”Vastuunsa kantava ja uudistuva ruokajärjestelmä” tai ”Vastuullisen ruuan, hyvinvoivien viljelijöiden ja innovaatioiden maa”.

Kaljonen Minna

Suomen ympäristökeskus SYKE - Lausunnon laadintaan ovat osallistuneet tutkimusprofessori Minna Kaljonen, johtava tutkija Petri Ekholm, johtava tutkija Jani Salminen, erikoistutkija Marjaana Toivonen ja ryhmäpäällikkö Pasi Valkama